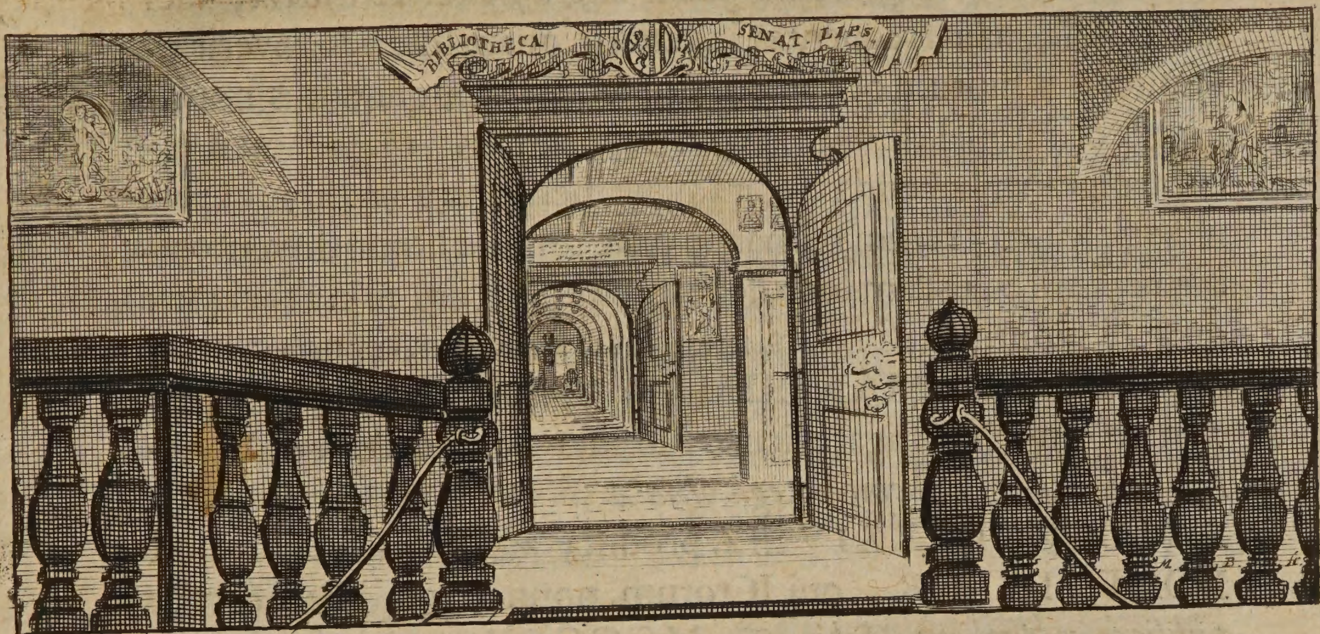

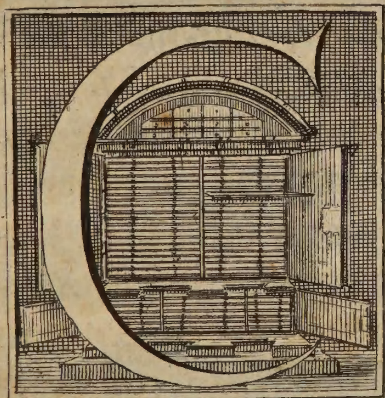

Cat.
A. N. L. Munby

Q. D. B. V

BIBLIOTHECAM
MAGNIFICI. AMPLISSIMI. QVE
SENATVS. LIPSIENSIS
EX. DECRETO. EIVS
BONAE. MENTI
IAM
DEDICANDAM. ATQVE. APERIENDAM. FORE
INDICIT
GOTTFRIDVS. CHRISTIANVS. GOETZIVS
PRAETOR. ET. BIBLIOTHECARIVS

Um multa numerare liceat egregia & ſingularia, quae Lipſiae noſtrae celebritatem quandam ac famam aſſeruerint; tum hoc vel maxime albo notari lapillo meretur, quod rei librariae ergo jam olim ipſi acceſſit, & praeſenti quoque aetate plurimis modis amplificatum eſt, inſigne decus atque ornamentum. Poſtquam enim avitis ſedibus ſuis extorres Muſae in regiones noſtras commigraſſent, obviisque ulnis exceptae domicilium ſacrariumque in hac urbe ſibi fixiſſent longe gratiſſimum, praeter alias utiles & honeſtas artes Impreſſoriam pariter, quae per cultiorem Germaniam hinc inde diſſeminabatur, ad ſe invitare, inque familiam adſciſcere ſuam haud neglexere. Factum id eſſe deprehendimus ſub finem quinti ſupra decimum ſeculi: ſerius certe, quam divinae artis poſtulabat neceſſitas. Aſt quam primum ci-

vitate donata esset haec studiorum altera mater & nutrix, dici non potest, quam frequentes invenerit, quam solertes foverit alumnos. Quorum quidem ut jam sollicite conquiramus nomina, nec otii nostri est, nec instituti ratio patitur. Quia tamen jucunda semper habenda civium bene meritorum recordatio, primisque insuper rerum humanae vitae conducibilium inventoribus praemii cujusdam loco debeamus, ut illorum non abjiciatur, quae se sponte quasi offert, memoria, haud erit, opinor, cur tradamus oblivioni MARCUM BRANDT, primum artificis nomen, quod investigare licuit, sub cujus incude (a) *Albici, Archi-Ep. Pragensis & Bohemiae Regis olim Archiatri Praxis medendi &c.* A. MCCCCLXXXIV in 4. prodiit; aut GREGORIUM BOETTICHER, qui JCtorum nonneminis *Praelectiones publicas in Authent. Habita &c.* MCCCCXCIII in fol. formis suis impressas dedit. Multo minus ad tenebras venit relegandus WOLFFGANGUS MOLITOR, alias *Stoecklin* dictus, *de Monaco, Baccalaureus Erffurtensis & Civis Liptzensis*, qui (b) *doctorum virorum* cluit *fautor excellentissimus*, & MCCCCXCVI (c) *Priscianum* duobus libris minoris formae distinctum *Aeneae* item *Sylvii* opuscula nonnulla in 4. plurimaque alia insequentibus annis stanno suo descripsit. Hujus suppar fuit aetati JACOBUS THANNER, seu, uti latine vocitari malebat, *Abiegnus, Herbipolensis*, magnam in autoribus veteris & recentioris aevi vulgandis laudem adeptus, inter quos *Ovidium de remedio amoris* MCCCCXCVIII & *Lucianum de vitis omnis generis, variarumque sectarum Philosophorum* MCCCCXCIX excusum referre possumus. Utique cum *Virgilii Aeneida* MDV publicaret, ejusdem non minus quam urbis honori hoc tetrastichon cecinit *Magister* GREGORIUS LATICEPHALUS *de Konitz:*

Hoc opus Abiegnus vir doctus in arte Jacobus
Absolvit nitidum: Lips ubi pulchra nitet:
Lips urbes vincit studiis doctissima cunctas;
Hic totas sedes diva Minerva tenet.

(a) SCHENCK. Biblioth. med. p. 21.

(b) v. PETR. RAVENN. Comp. Jur. Can. Lipf. A. 1506. impr.

(c) ANDR. RIVINUS de Typogr. p. 20.

Aequa-

Æquales fere Thannero dixeris *Baccalaureum* MARTINUM LANTZBERG, itidem *Herbipolensem*, MELCHIOREM BAERNIUM, VALENTINUM SCHUMANN, omnes in re chalcographica versatissimos. Veruntamen intra incunabula sua primaque tyrocinia tum temporis substitisse judicabimus artium nobilissimam: siquidem characteribus utebatur antiquum scribendi ductum aemulantibus, multisque abbreviaturis non sine legentium taedio refertis; ad maturitatem autem roburque virile demum pervenisse, cum VALENTINUS PAPA, & quem artis suae Daedalum recte nominaveris, *Magister* ERNESTUS VOEGELINUS, *Constantiensis*, officinas hic suas aperuissent. Haec enim praecipue inter reliquas tantum caput extulit, quantum cupressi inter lenta viburna, atque exterorum etiam gymnasiis typographicis, vel Aldinis, vel Juntinis, vel Gryphianis, vel Plantinianis, & si quod aliud celebrius ista vidit aetate Europa, seu aeris fusilis, tam Graeci, quam Latini, elegantia, seu curatissimae descriptionis laude nequicquam facile concessit. Ingens illa optimorum librorum brevi produxit agmen, cujus primum quasi pilum constituunt, quae JOACHIMUS CAMERARIUS, *Papebergensis*, lucidissimum Academiae hujus, quin & orbis universi politioris sidus, emisit scripta, cedro sane digna, ac propter excusionis quoque nitorem omnibus eruditis commendatissima. Quo magis itaque miramur, & MALLINCKROTIUM & CAILLIUM, qui de Typographiae ortu atque progressu data opera scripsere, hanc tam splendidam, tam praestabilem officinam silentio plane præteriviſſe. Sane quanto amore complexus sit Voegelinum Camerarius, aequissimus ingeniorum arbiter, & quale pretium incudi ejus chalcographicae statuerit, vix melius quam ex ipsiusmet epistola ad GEORG. SIGISMUNDUM SELDIUM, Consiliarium Cæsareum MDLXIV scripta(d) cognoscemus. Est apud nos, inquit, vir cum litterarum doctrina non " vulgariter instructus, tum ingenio valens, & studio industriaque "

(d) L. II. Ep. 6. p. 116. sequ. ed. Wechel.

 „spe-

„ſpectatus Erneſtus. Is officinam exprimendi libros typis chal-
„cographicis inſtituit. Adhibet autem multo majorem & de-
„lectum edendorum ſcriptorum & in elaborando diligentiam,
„quam vulgus eorum, qui modo quaeſtum iſtum frequentant,
„facere conſuevit: atque in apparando paene fortunas faculta-
„tesque ſuas omnes conſumſit. Tantum autem abeſt, ut cona-
„tus ipſius adjuventur a bibliopolis,ut,neſcio qua invidia,horum
„ille etiam iniquitate non parum prematur. Nunc confugit
„ad ſpem propemodum extremam obtinendae defenſionis &
„protectionis ſuorum operum, laborum,ſumtuum ab Impera-
„toria Majeſtate, qua fretus, quae edere decreverit, tutius abſol-
„vere & minore cum periculo reliquam rem impendere,& caſus
„omnes confidentius ſubire,& eventum defatigationum ſuarum
„feliciorem expectare poſſit. Summa totius epiſtolae huc redit,ut privilegium Caeſareum Voegelino exoraret: quo etiam impetrato explicatioribus velis is navigare,novisque ſubinde typis fundendis ſumtus ſuggerere potuit. Quin & tabernam librariam ſimul exercuit, preli ſui uſum ANDREÆ SCHNEIDERO, JO. RHAMBAE & JO. STEINMANNO inſtitoribus forte ſuis, qui in calce librorum nominati occurrunt, permittens, ea tamen lege, ut typorum,vel impenſarum præſtitarum honorifica mentio fieret, nec minus Arcae Foederis imaginem,inſigne ſuum,illi ſemper praefigerent. Sub idem tempus MICHAEL LANTZENBERGER, JACOBUS APEL, aliique operas etiam alebant typographicas: quanquam Voegeliniana officina ſingulis palmam praeriperet; quippe quae in filiis *Valentino, Philippo* & *Gotthardo* aliquandiu floruit, & Heidelbergam quoque nobilem coloniam ablegavit.

E tanta autem chalcographorum frequentia atque aemulatione aliud in patriam dimanavit commodum,non minus laetum quam uberrimum; ut, quae prae caeteris Germaniae urbibus Francofurti ad Moenum lares ſuos ſtabiliverat negotiatio libraria, huc ſenſim diverteret, hoſpitalem dextram porrigentibus

GROS-

GROSSIIS & SCHURERIS, bibliopolis ista tempestate longe lateque clarissimis. Hi nimirum complures optimae notae libros typis submittendo, industria sua effecere, ut exteri, visa loci atque nundinarum solemnium opportunitate, magno concursu huc confluerent, chartaceam supellectilem quaesituri, qua eruditos populares suos quisque beare posset. Ac tametsi circa medium superioris seculi, immane quantum, degenerarent prela nostra, ab illa quam modo laudavimus Voegelinianae officinae praestantia, sive bellorum calamitate istud contigerit, sive hominum vitio ac negligentia; haud ideo secius durabat nobile hoc, quod libris emendis permutandisque occupatur, commercium, non exiguo certe & urbis & literatorum emolumento. Donec tandem hac nostra aetate eousque effloruit, ut citra jactantiam affirmari queat, in universa, qua patet, Germania vix amplius, vel splendidius ullum librorum forum emporiumque existere. Ita scilicet jam a viginti, & quod excurrit, annis, ut sunt rerum vices, ad pristinam redire frugem coepit res typographica nostra, & abjectis squalidis ac furfurosis chartarum laciniis, quibus fastidium pariebat delicatioribus paulo oculis, decenti habitu, adque seculi gratiam accommodatissimo in publicum prodire. Ita formarum nitori atque elegantiae ut consulatur, ut papyri bonitas & candor non desideretur, ut ad opera aeternitatem meritura elucubranda provocentur eruditi, ut correctissima eadem luci publicæ exhibeantur, multo animosius suppeditant sumtus, lynceisque magis oculis advertunt bibliopolae nostrates, quam praedecessores sui, quibus talia curandi, & ingenium forte, & patientia deerat. Neque libros domi natos pulcerrime impressos, ut teneamus, cordi habent solummodo, sed & optimos ac rariores quosvis, ex omnibus terrarum angulis convectos, venum exponunt, *ut tot tamque doctorum scriptorum corona cinctus, non in ea Germaniae civitate, cui nomen est Lipsia*, [liceat hic H. STEPHANI verbis uti] (e) *sed in illa totius Graeciae olim florentissima*

(e) quae laudat RIVIN. l. c. p. 4.

tiſſima & literarum ſtudiis atque conciliis celeberrima urbe, Athenis puta, verſari tibi videaris.

Inſigne porro, idque palmarium, ad rem librariam nobis vindicandam atque augendam momentum attuliſſe cenſendus eſt Summus Polyhiſtor, OTTO MENCKENIUS, tam noſtrae, quam poſt venturae aetati venerabile nomen: dum Ephemerides ſuas incomparabiles, *Acta Eruditorum*, conficiendi vulgandique ſapientisſimum conſilium cepit. Hae enim ſunt, quae, ſi dicendum, quod res eſt, typographeis ac bibliopoliis noſtris, ob fluidae luis contagia quaſi demortuis, animam & vitam rurſus inſpirarunt: quae quicquid in orbe erudito typis exſcribitur, quicquid foecunda doctarum animarum mater Anglia, vel politioris literaturae ſedes Belgium, vel elegantiarum arbitra Gallia, vel antiquitatum cuſtos ac vindex Italia, vel Germania tandem noſtra, omnium ſcientiarum Pharus, luci tradidit, aut conatur ſaltem egregii, mature indicant, ipſosque libros posſidendi, ſeu ſtimulos addunt, ſeu perlegendi comparandive infinito labore & expenſa doctos levant: quae denique, unanimi coetus humanioris ſuffragio munita, ad trigeſimum hunc annum per ora virum volitant, ac Celeberr. Autoris ſui famam pariter, ac Lipſiam præſtantisſimorum ingeniorum altricem & ſeminarium, quaqua verſum proclamant. Inſtitutum utique praeclarisſimum! cui aeternitatem merito auguramur: cum illi continuando minime deficiant viri, & doctrinae & judicii copia, conſpicui, & qui conſiliis & opera ſua ſingula moderatur, Nobiliſſ. FILIUS, ut virtutis laudisque paternae hereditatem ex aſſe crevit, nil intermittat, quod amplitudinem ei ac honorem ſuperaddere posſit.

At enim omnia iſta, quae commemoravimus, firmisſima rei librariae noſtrae praeſidia, hoc ſtupendum Typographices faſtigium, hunc ſplendidisſimum librorum mercatum, hanc Ephemeridum judicioſam concinnationem, quanquam incredibili ea cedant ornatui patriae ſuavisſimae, atque in ſumma felicitatis parte jure deputari debeant, multo integriora tamen atque illuſtriora

ſtriora fieri Bibliothecae publicae accesſione quotusquisque inficias ibit? Sic etenim juſtisſimum demum honorem typis noſtris habuiſſe aeſtimabimur, cum deſcripta iisdem docta volumina nosmet ipſi cum cura aſſervabimus, & noſtro, & ſequentibus ſeculis, ſi quae erunt, uſum praebitura, ſic tot librorum ſarcinae & plauſtra bonis auſpiciis huc comportata credentur, quando ingenuae pubis, civiumque excultiorum ſolatio partem illorum deſtinabimus, ſic denique Eruditorum Actis certisſima ſua conſtabit utilitas, ubi indicata illic excellentium ingeniorum monimenta in publicos uſus congeremus. Haud erravit mea quidem ſententia (f) OSYMANDUAS, Ægypti Rex, qui *Bibliothecam officinam animi medicam*; nec (g) PATRICIUS, qui *pabulum mentis bene conſtitutae, animique ingenui exercitationem* appellavit. Eſt ſane hic, quod peſtilentisſimos ignorantiae morbos profliget, inſcitiae torporem excutiat, flagrantisſimum eruditionis appetitum reſtinguat. Quodſi ergo granaria paramus, unde, annonae caritate urgente, publicis ſubminiſtrari posſit necesſitatibus, ſi gymnaſia equeſtria & palaeſtras, quae corporis agilitatem cieant & promoveant; quanto magis de Bibliotheca proſpicere par eſt ingenuis animis atque erectis, ſed paupertate, librorumque penuria presſis, cum nec inter locupletiores facile inveniantur, qui quoscunque libros exquiſitos & raros ſupellectili ſuae aſſerere valeant, aut inſtrumenta praebere conveniet publice, qui reipublicae olim prodeſſe, qui mentem expolire, ampliſſimumque ſcientiarum ſtadium emetiri cupiunt.

(f) DIODOR. L. I.
(g) De Inſtit. Reip. L. VIII. Tit. 15.

Sapienter itaque & provide admodum egiſſe Nobiliſſimum Urbis SENATUM, quod ad Bibliothecae ſtructuram jam ab aliquo tempore animum appulerit, quivis paulo cordatiorum mecum conſentiet. Habuimus antea Deo ſacratas aedes non inelegantes, ſcholas haud incelebres, noſodochia capacisſima, armamentarium ſatis inſtructum, totam urbem aedificiis ſplendidisſimis exornatam, civitatem opulentam legibusque ſalu-

berrimis temperatam, Academiam florentiſſimam, ſolam Bibliothecam publicam, quae ſupplementi inſtar accederet, non habuimus. Omnis librorum apparatus intra paucorum privatos parietes latebat, vel publicis uſibus minus patebat. Calamitoſiſſimi belli moleſtiae, indeque ſuperſtites complures aliae difficultates, ne Ampliſſ. ORDO tale quid praeclari auderet, impedimento erant. Opportune tandem, ſed inſperato, hiſce ſupervenit vir majoris virtutis, quam famae, HULDERICUS GROSSIUS, cauſis in foro tractandis addictus, a quo nil minus forte expectaſſes, quam ut hujusmodi conſilium, & patriae, & univerſo eruditorum coetui adeo ſalutare, iniret. Attamen is animo ſecum reputans, quantum decus adhuc patria deſideraret, & quam expeditam ſibi ad aſſequendam immortalitatem viam ſtrueret, ſi, cum caelebs eſſet, nec propinquos haberet ullos, facultates ſuas publicis commodis ſacras efficeret; ſub ipſum vitae ſuae exitum Prudentiſſ. SENATUM, teſtamento rite condito, heredem omnium bonorum conſtituit, ea ſaltem lege, ut bibliothecam ſuam inde augere, auctamque civium ſuorum uſibus dicare vellet. Quae pia ac ſummis laudibus extollenda religioſiſſimi teſtatoris voluntas, cum diſplicere haud poſſet Patribus, ad promovendum urbis honorem ſponte ſua pronis, hereditatem non modo adiverunt, ſed Bibliothecam quoque relictam, ut pretioſiſſimum cimelium, & fovere, & amplificare omnibus modis, & in pulcherrimum hunc ſtatum deducere ſollicitiſſime curarunt.

Spatioſiſſimus hic nobis aperitur differendi campus, quem priusquam ingrediamur, pietatis noſtrae erit, ut munificentiſſimi conditoris ortum & vitam brevibus verbis enarremus. Atque is quidem hic Lipſiæ d.28. Decembr. A. R. O. MDCV. ſuſceptus eſt parentibus ignobilibus & plebejis, patre videlicet GOTTHARDO GROSSIO, acupictoriae artis perito, matre vero CATHARINA, *Bartholomaei Mellini*, Sartoris, filia. Majoribus tamen gloriari potuit, & ſtirpis vetuſtate, & munerum ampli-

plitudine clarissimis. Ipsemet enim HULDERICUS noster, in confectis a se stemmatis sui tabulis, REINFRIDUM quendam laudat Ungarum, qui regnante LUDOVICO Bavaro Imp. circa A. MCCCXL in Misnia sedem fixerit, nepotemque habuerit cognominem, qui Fribergae, urbe metallifodinis maxime inclyta, consulis dignitatem obivit. Huic filios assignat DONATUM, multis Canonicatibus atque Consiliarii intimi, apud gloriosissimos Patriae Patres, GEORGIUM & HEINRICUM, Saxoniae Duces, gesto munere illustrem, A. MDXXXVI defunctum; JOANNEM & HULDRICUM, ambos fascibus consularibus Fribergae administratis celebres. Hic postremus tertium supra centesimum aetatis annum vivendo explevit A. MDLXI fatis functus, nepotemque ex filio *Valentino* vidit sui nominis, miris fortunae lusibus exercitum, parentem *Gotthardi*, de quo supra. HULDERICUS vero noster prima literarum elementa imbibit in schola, quae a S. Nicolai aede nomen accepit. De hinc parentum jussu A. MDCXIV Schleusingensem, inde Misenensem scholam, ut honestis artibus ac disciplinis animum magis excoleret, adivit. Antequam autem patria discederet, civium Academicorum numerum auxit Rectore Magnificentiss. IOANNE PHILIPPO, Saxoniae Duce Serenissimo. Huc A. MDCXXIII redux factus in Philosophicis scientiis HARTRANFTIUM & CLEINIUM; in Iurisprudentia vero FINCKELTHUSIUM, SCHMUCKIUM & BOHEMUM, viros doctrinæ laude excellentissimos, praeceptores sortitus est. Triennio exacto Rostochium abiit, studiorum cursum impigre ibi continuaturus, ubi & a TOELEMANNI, WARMUNDI, HEINII, STURZII & LINDEMANNI, Doctorum Juris perquam celebrium, ore ac moderamine pependit. Praeterea quoque PETRI & GULIELMI LAURENBERGIORUM medicis, itemque FRABRICII cujusdam chymicis lectionibus frequens interfuit; In Mathesi autem JUNGIUM, atque in militari cum primis Architectura

JO. LAURENBERGIUM ſedulo audivit. Poſt Lipſiam reſalutans A. MDCXXVIII medica ſtudia porro proſequutus eſt ſub ductu JO. MICHAELIS, practici feliciſſimi, quibus & Theologica ſociavit, Celeberrimi HOEPFNERI ſubſelliis adhaerens. Haud ideo ſegnius tamen Jurisprudentiam tractavit, quin potius aſſiduam ei operam impendit, ita ut in Catalogo Librorum, qui Nundinis Vernalibus A. MDCXXXII hic prodiit, publici juris ſe facturum promiſerit 1. *Juſtinianum redivivum*, in quo ad Inſtitutionum ſeriem ſingulos Paragraphos regulis, exceptionibus, replicationibus, duplicationibus &c. illuſtrare voluit. 2. *Actionum Juris Civilis arborem*, quarum numerum ad duo millia extendit. 3. *Concordantias Jurium*. 4. *Centuriarum de Ratione Juris Septenarium primum*. 5. *Tractatum de Axiomatibus*, in quo decem millia Philoſophica, ac ſeptingenta tria ſupra ducenta millia Juris, cum limitationibus ſuis, compingere decreverat. Sed conſilium iſtud poſtea abjecit. Cauſis ſimul in foro orandis animum adplicuit, qua in re multum ſibi profuiſſe CASPAREM JUNGERMANNUM & MATTHIAM BERLICHIUM grato pectore notavit, quin & iſtorum ſuaſu tabellionis publici dignitatem capeſſivit, delecta ſibi inſignis loco Lucerna, cum Lemmate: *Aliis inſerviendo conſumor*. Veruntamen cum, irruentibus tum belli tempeſtatibus diriſſimis, Aſtreae cum Marte vix ſatis bene convenire poſſe intelligeret HULDERICUS, Hygieiae ſacris ardentiori ſtudio ſe iterum commiſit, & quidem illi parti, quae Chirurgia vocatur, cujus penitius addiſcendae cauſa Helmſtadium ad celebrem in hac arte magiſtrum *Jo. Rohrmannum* A. MDCXXXII ſe contulit, apud quem intra quadrimeſtre ita profecit, ut vel periculoſiſſima vulnera, in praefato oppido non minus, quam in Guelphorum arce & caſtris ad Hamelam poſitis, curanda ſuſcipere poſſet. Quemadmodum & inſequente anno cum patriam repeteret, Literas teſtimoniales, acquiſitae in Chirurgica peritiae, ſigillo Academiae & Senatus Helmſtadienſis firmatas, obtinuit. Ab illo tem-

tempore Lipsiam semper incoluisse apparet, inprimis ex quo a Curia suprema Electorali Advocaturam Fisci obire jussus esset, sicuti & A. MDCXLI dissertatione, sub praesidio D. MICHAELIS CRONBERGKII de *Advocatis* publice defensa, profectuum suorum in Jure luculentum specimen exhibuit. Honores nunquam prensavit, sed sua sorte contentus vixit, illud (h) COMINAEI in ore habens: *Nihil est praestabilius mediocri vivendi genere, quod qui potest assequi & tueri, is omnium certe est felicissimus.* Reliqua, quae animum ejus & mores vitaeque exitum attinent, non nostro, sed alio, eoque tersissimo penicillo, delineata dabimus. Erat ingenio acri, callido & ad indagandum sagacissimo, praeterea imperterritus animo, facundia non vulgari, laborum patientissimus. Ardebat cupiditate quarumvis rerum notitiam acquirendi, cujus testis est ingens librorum copia, quos ipse de rebus physicis, medicis, oeconomicis, mathematicis, theologicis, juridicis, philosophicis, pacis bellique artibus, variis item lingvis, Polonica, Bohemica, Gallica, Italica, Germanica, Danica conscribere incepit, in quorum plerisque nonnihil profligavit, non paucos omnino perfecit, aliquos inchoatos reliquit. Severitas inerat in vultu, moribus utebatur non ad seculum compositis, priscam potius ac vere Germanam simplicitatem referentibus. In sermone studebat dictis brevibus & salsis, imprimis inportune alloquentes acerbitate verborum perstringere solitus. Statura erat mediocri, corpore gracili, facie oblonga, oculis acribus, capillo & barba tenui, voce acuta, cibi minimi & vulgaris, vini natura parcissimus. Uxorem nunquam duxit &c. Sanitatem corporis usque ad ultimum habuit prosperam, jam inde a juventute nullo morbo appetitus, nisi quo tandem confectus est. Annum agens alterum supra septuagesimum difficulter alvum continuit, quod ipsum quidem anni tempestati, quae ver iniens erat, tribuere audivi, sed viribus corpusculi exhaustis decumbere coactus est. Vitae finem instare sentiens praetorem urbanum ad se arcessivit, & de facultatibus suis, ut supra exposui,

(h) L. X. Comment. p. 688.

„posui, quid fieri vellet, solenni carmine dispofuit. Obiit d. „XVI Aprilis A. C. MDCLXXVII. Elatus est funere publico, „comitantibus magistratibus academicis & urbanis, magna civi-„um frequentia. Dignum omnino tali honore Virum! Dignum, cujus memoria nunquam pereat, sed aeternis civium nostrorum, & qui literis bene cupiunt, vigeat posteritatique commendetur praeconiis! Nos vero, quo HULDERICI nostri beneficium honore mactaverit Amplisf. SENATUS, jam persequemur.

Primum quidem in ipsam Justitiae atque aequitatis arcem, Curiam nempe, Bibliothecam ipsius transferri jussit. At cum locus ibi deprehenderetur angustior, quam ut plura admittere posset incrementa, alium in summe edita urbis regione, supra civitatis armamentarium, illi quaesivit. Romanorum exemplum hac in re quodammodo secutus, qui Herculem & Musas communi ara atque aede colebant,(h) & templum Herculis Musarum in circo Flaminio, Fulvio Nobiliore autore, struebant, *Musas sub tutela fortissimi numinis consecrantes, ut res, quae a mutuis operibus & praemiis juvari, ornarique deberent: Musarum quies defensione Herculis, & virtus Herculis voce Musarum.* (i) Vel SIXTUM V Pontificem imitatus, quem Vaticanam suam, toto orbe decantatissimam, supra armamentarium, ubi & hodienum conspicitur, reposuisse constat. Locum utique in tota civitate sanctissimum & Pantheon quoddam non injuria vocare possis. Infra enim, ut diximus, Martis palaestra se prodit; tum ad hoc Palladis, Musarumque templum ascenditur; mox capacissimum Mercurii forum, lanificiis nempe vendendis destinatum, patet; tandemque multiplicia Cereris dona largiter collecta prostant. Bibliothecae eum locum deligi suadet PATRICIUS, (k) qui ad Orientem spectet, cum matutino potissimum lumine oculorum acies juvetur. Haec nostra vero non orienti saltem, sed meridiano etiam atque occidenti obvertitur soli, lumineque liberrimo omni ex parte collustratur. In-

(i) PLUTARCH. quaest. Rom. 58

(k) EUMEN. Rhet. de instaur. schol.

(l) l. c.

Intranti atrium ſe offert, ad XL pedum longitudinem protenſum, in quo Antlia pnevmatica cum inſtrumentis huc pertinentibus, juſto ordine locatis, WOLFFGANGI JOECHERI, Senatoris atque Ædilis ſpectatiſſimi, donum egregium, oculos in ſe convertit. Supra januam, per quam in interius Bibliothecae conclave pergitur, inſcriptio poſita eſt marmorea, literis auro fulgentibus, humillimi obſequii erga SERENISS. ac POTENTISS. REGEM, Patrem Patriae & Dominum noſtrum Clementiſſimum, cujus auſpiciis hoc divino Pacis munere frui licet, aeternum monumentum. Ipſum conclave, quod CXX pedes longitudine, ſed LVI latitudine aequat, duo muſeola, elegantiſſime conſtructa atque exornata, ſtatim oſtendit, tribusque ambulacris diſtinguitur, quorum medium XIV pedes latum patet, novemque armaria, libris recipiendis apta, ab utroque latere habet diſpoſita. Æqualibus illa a ſe invicem ſpatiis ſeparantur, clathris probe munita & clauſa, nec altiora, quam ut exerto brachio ſummum plutei attingere queas. Singulis feneſtris minores foruli ſunt ſubjecti, menſarum vicem praebituri. Omnia caeteroqui viſu amoena, viridique colore obtecta, cum oculis iſte inprimis conducere, aciemque acriorem reddere credatur. Laquearia vero cum parietibus tectorio opere, eoque candido, incruſtata apparent. Statuis atque hermis, quae bibliothecarum olim potiora ornamenta putabantur, noſtra haec minime ſuperbire poteſt; habet tamen ſigilla quaedam e gypſo non male efficta, & perplures Eruditorum, qui ſuperiora duo ſecula doctrina & ſcriptis ſuis nobilitarunt, pictas imagines: inter quas B. MARTINI LUTHERI ejusque uxoris CATHARINAE BORENIAE, PHILIPPI MELANCHTHONIS & JOANNIS BUGENHAGII, *Pomerani*, effigies, a LUCA CRANACHIO, pictorum ſuae aetatis principe, admodum artificioſe pictae, munus nobilisſimae proſapiae JACOBI MEYERI, Ædilis quondam civitatis hujus meritiſſimi, e BUGENHAGII ſtirpe oriundae, vindicandum,

dum, eminent. Adſunt & Regum ac Principum quorundam effigies,non contemnenda arte elaboratae,quibus & aliae tabulae intermixtae. Supremum conclavis ſpatium occupant aliquot paria Globorum coeleſtium ac terreſtrium, e quibus unum par mirae magnitudinis atque elegantiae, Blaviani ingenii fructus, una cum appoſitis duabus ſphaeris armillaribus, altera ad Ptolemaicum, altera ad Copernicanum Syſtema adornata , Magnif. Dn. GEORGII WINCKLERI, Conſulis hujus Reipubl. longe merentiſſimi, Patroni noſtri ſumme obſervandi, nec non fratris ipſius, PAULI WINCKLERI, Senatoris primarii deſideratiſſimique, ſingulari munificentiae debetur. Quod noviſſime hiſce acceſſit grandioris compagis ac diametri par Globorum, P. Coronellum inventorem habet, & liberalitatis LEONHARTI ZOLLERI, Senatoris integerrimi, inſigne eſt documentum. Sed ſatis jam, opinor, exteriorem Bibliothecae noſtrae faciem luſtravimus,opus jam ut ad interiora, & qui hic reconditi ſunt, theſauros ſplendidisſimos, pedem promoveamus, ſingula notabilia paucis commemoraturi.

Scilicet cum Nobiliſſ. ac Prudentiſſ. SENATUI e re viſum eſſet,Groſſianam Bibliothecam huic inferre loco, JO. SCHEFFERI cujusdam, viri non indocti & judicio Praeturae Ruſticae ab actis, librariam ſupellectilem, philologicis & juridicis ſcriptis refertam, tum voluminoſa illa opera, Bibliothecam Patrum & Conciliorum Collectionem, publica pecunia emta, ſtatim adjecit. Facultates vero reliquas HULDERICI noſtri quoniam ita comparatas judicaret, ut exinde lapſu temporum Bibliotheca haud mediocriter locupletari poſſet, eas ſui ordinis viro ſpectatae probitatis & fidei, MICHAELI THOMAE, adminiſtrandas commiſit, qui iisdem & ſumma cum integritatis & prudentiae laude ad ſeptimum usque annum praefuit. Hi fontes etiam tantum ſuppeditarunt, ut ANTONII GUNTHERI BOESCHENII, Senatoris ac Syndici Civitatis, dum viveret, meritiſſimi, Bibliotheca inſtructisſima, Hiſtoricis, Phi-

Philologicis ac Juridicis libris potisſimum inſignis, huic noſtrae accederet, quod ipſum pluteos & loculos ejus mirandum in modum auxit. Succesſit deinde plurimorum tam literati, quam civici ordinis, quibus ſingulis enumerandis dies non ſufficeret, nec non advenarum nonnullorum, quos fama rei acciverat, propenſio laudatisſima, ad ſymbolam huc conferendam, vel MStis, vel impresſis libris, vel alia quapiam re curioſa & rara. Quin & in disſitis urbibus atque oris conquiſiti ſunt libri elegantiores, & prioribus ſuperadditi, praeterquam quod in Auctionibus publicis, in tabernis librariis, ſumtu non exiguo noſtrum fecimus. Qua diligentia ac ſtudio iſtud factum ſit, vel ex eo arguere licet, quod Bibliotheca, antea bis mille libris tantummodo conſtans, jamjam ad quatuordecim mille aſſurgat, nullamque Facultatem, vel diſciplinam habeat, cui opera, vel ſcripta rariora, & quorum maximus ſit uſus, deficiant. Nam ut a *Theologica* claſſe ordiamur, & quidem Bibliis, praeter *Regia* illa *Antverpienſia*, & *Pariſienſia*, atque *Anglicana Polyglotta*, tum *Maxima* illa, omnium fere Idiomatum verſiones biblicas atque editiones antiquiſſimas poſſidemus. Sic *Vulgata* Bibliorum translatio Venetiis A. MCCCCLXXXIII, & quae *Italico* ſermone loquuntur, ibidem A. MCCCCLXXVII excuſa; *Germanica* item Noribergae A. MCCCCLXXXIII per Koburgerum duobus Voluminibus impreſſa; tum quae *Saxoniae inferioris* dialecto ſunt exarata, ac Halberſtadii A. MDXXIII. edita, *Islandica, Danica, Suecica, Livonica, Bohemica, Ungarica, Wallica, Americana, Armenica*, noſtri peculii ſunt. Adeſt *Novum Teſtamentum germanice* in membranis A. MDXXIII typis eleganter exſcriptum, & *Syriaca* illa verſio, quam ALB. WIDMANSTADIUS Viennae Auſtriae A. MDLVI in lucem emiſit: nec ignoramus libros biblicos aliis dialectis conſcriptos, quales ſunt, Evangelium S. MATTHAEI & S. JOANNIS *Formoſana*, & Evangelium S. LUCAE *Malaica*. De aliis verſionibus, magis obviis quarum luculentum habemus numerum, nunc nihil addimus.

Superſedemus pariter recenſendis *Commentatoribus biblicis*, quorum alias haud levis apparatus in promtu eſſet. Nec minor aeſtimanda erit *Patrum* Collectio, quorum praeſtantiſſimas quasque editiones latifundiis noſtris aggregavimus. In libris Orientalis literaturae licuit nobis eſſe adeo beatis, ut ingens jam eorum copia noſtra armaria adimpleat, e quibus tamen ob inſignem raritatem *Sepher Rabh Alphes*, ſ. *R.* JIZCHAK ALPHIS *Compendium Talmudis* Cracoviae A. MDXCVII in f. impreſſum, & tribus voluminibus conſtans; item *Mechabberoth Immanuel* ſ. opera poëtica *R.* IMMANUEIS Conſtantinopoli in 4. excuſa; Libri *Sohar* editionem Cremonenſem & *Meſchal Hakkadmoni* tantum nominamus; atque ex Arabicis AVICENNAM ſaltem & EUCLIDEM in Medicea Typographia impreſſos, exempli loco proponimus. Pergendum enim ad reliquas etiam claſſes, inter quas *Juridica* & multitudine, & praeſtantia librorum, quam maxime commendanda. Non pauci hic, qui ex ANDR. KNICHENII & SAM. FICHARDI, JCtorum magnae dignationis, bibliothecis huc commigrarunt, eorumque manum prae ſe ferunt; nec pauci occurrunt peregrinarum legum, *Hiſpanicarum*, *Gallicarum*, *Italicarum*, *&c.* illuſtratores, diſtinctis ideo manipulis diſpoſiti. E *Medicorum* ordine, oculos in ſe alliciunt *Botanici*, quorum decus omnino haberi debet *Hortus Eyſtettenſis*, opus ſane auguſtum inventuque, rariſſimum, ſed cui majus pretium conciliat vere Daedalea manus virtute ac pietate ſanctisſimae Foeminae, DOROTHEAE MAGDALENAE BRUMMERAE, Magnifici Viri, Dn. GODFRIEDI GRAEVII, JCti & Conſulis hujus Reipubl. excellentisſimi, de Bibliotheca hac, uti de omnibus, quae ſumma cum laude obivit & adhuc obit, officiis, immortaliter meriti, Conjugis olim dilectisſimae, quae huic horto *colorum ſplendorem addendo, & venularum quoque ramulos, & puncta minutula accuratiſſime deſignando, vitam, quae adhuc deeſſe videbatur, adſpirare cœpit; ſed operi intentam mors occupavit, idque inchoatum relinquere coëgit*, ita tamen ut ex illa parte, quam perfecit, divinum Foemi-

mi-

minae incomparabilis ingenium, ſatis ſuperque eluceat. De *Philoſophica* tandem claſſe, cui & *Hiſtoricos*, & *Antiquarios* & *Philologicos* libros omnes accenſuimus, id dixiſſe ſufficiat, nihil plane, vel paucisſima certe, hic deſiderari, quae animum diſcendi cupidum & delectare ex voto, & inſtruere posſint.

Ad *Manuſcriptos* igitur Codices, qui neceſſarium quoddam Bibliothecarum ornamentum, & ſupereminens quaſi hodie aeſtimantur, conſulto properamus. Eos namque ne in ſua temere quis requireret, omnibus proſpexit modis, nec ſumtibus pepercit ullis Ampliſſ. SENATUS. Hinc principio ſtatim bene multa *Juris Civilis & Canonici* volumina, qua membranea, qua papyracea, cumque illis *Gulielmi Durandi* ſpeculum Juris, in membrana exaratum, quae Nobiliſſ. Viri, THEODORICI de BUCKINSDORFF, J. U. D. & Facultatis ſuae in hac alma Lipſienſi Ordinarii quondam fuerant, atque honorabili Executoris teſtamenti ipſius titulo A. MCCCCLXXIX. d. 28. Apr. ad ſe pervenerant, liberaliter huc donavit. Haec excepit aliud opimum XX ſcil. praeſtantisſimorum codicum augmentum, quos Perilluſtris atque Excellentiſſ. JACOBUS BORNIUS, Sereniſſ. ac Potentiſſ. Poloniarum Regi atque Electori Saxoniae a Conſiliis intimis, ac Conſul civitatis hujus immortaliter meritus, nunc eheu! deſideratisſimus, Vir omni laude noſtra major, ſed perenni poſteritatis elogio celebrandus, ut Bibliothecam noſtram ſaluberrimis conſiliis ſuis & beneficentia ſingulari fovebat, in ejus potius tabulariis, quam in propriis ſcriniis ſuis aſſervari maluit. Cumque deinde Altorffinae ſuae non modo, ſed totius etiam literati orbis praecipuum decus, JO. CHRISTOPHORUS WAGENSEILIUS, collectam a ſe in itineribus Rabbinicorum, Graecorum, Latinorum &c. MSStorum gazam venum offerret; haud elabi ſibi e manibus exoptatam adeo occaſionem paſſus eſt Prudentiſſ. ORDO, quin potius gratisſimas hujusmodi merces parata ſtatim pecunia ſibi aſſeruit. Sic quoque Celeberr. ACOLUTHI codices nonnullos Coranicos, ſic Ve-

nerandi Lubecensium Ecclesiarum Antistitis, AUGUSTI PFEIFFERI, orientales Thesauros ab heredibus eorum haud spernendo pretio acquisivit. Tot tantisque incrementis pulcherrima enata est MStorum congeries, quingentis jam & amplius voluminibus luxurians, quorum indicem, si Deus vitam concesserit, brevi daturi sumus. In praesenti vero extantiorum quorundam recensione nobis liceat defungi, & quandoquidem duabus classibus distinguuntur, separatam quoque singulis operam impendemus.

Ad *Orientalem* quod attinet, principem in illa locum sibi vindicant duo codices, membrana contexti, Wagenseiliani tabularii potiora cimelia, qui magnam sacrorum oraculorum partem continent. Primum majoris molis tum Wagenseilius, tum Judaei ipsi, ante DC annos exaratum existimarunt. Sistit ille *quinque Mosis libros*, *libellum Ruth*, *Canticum Canticorum*, & initium libelli *Esther*. Textui vocales & accentus, litterisque *Begadkephat* lineola *Raphe*, ut vocatur, adjecta conspiciuntur. Pentateucho accedit utraque interpretatio *Chaldaica*, tum ea, quae ONKELOSUM autorem habet, tum quae *Hierosolymitanae* nomen prae se fert, a codicibus impressis passim differens; itemque R. SALOMONIS ISACIDAE commentarius, qui & ipse ab exemplaribus prelo descriptis multum abit, & reliquis etiam, quos memoravimus, libris adjungitur. Singulis Pentateuchi sectionibus singulae Lectiones propheticae iisdem convenientes subnectuntur, & ipsae R. SAL. ISACIDAE explanationibus instructae. Alter Codex *Pentateuchum* cum suis lectionibus Propheticis, *libellum Ruth*, *Canticum Canticor. Ecclesiasten*, *Threnos*, *libellum Esther*, *Psalmos*, *Proverbia* & *Librum Jobi*, adjectis vocalibus atque accentibus, lectoribus offert. Ultimum ibi locum occupat *Megillath Antiochus*, seu *Historia fratrum Maccabaeorum*, Chaldaice conscripta, cujus pars punctis ornata, pars iisdem destituta est. Hanc necdum editam in lucem eruditi orbis proferre Wagenseilius

ſeilius voluit, uti ejusdem interpretatio latina huic codici inſerta teſtatur. Eſt quoque penes nos haec ipſa Hiſtoria ſermone Hebraico expreſſa, & ex codice MS. Bibliothecae Colbertinae in Wagenſeilii gratiam deſcripta, ab illa, quam BARTOLOCCIUS (m) in Bibliotheca Rabbinica exhibet, multum diverſa. (m) T. I. p. 385 ſeqq.
Cum duobus hisce Bibliorum codicibus jungendus eſt R. MOSIS NACHMANIDAE *Commentarius in Jobum*, in membrana, ante plures quam CC annos, ſcriptus, & ipſe librorum nondum editorum catalogo inſerendus. Nec omittenda hic ſunt R. ESAIAE SINUKEL *Commentaria in Pentateuchum*, *Joſuam*, *libros Judicum*, *Samuelis* & *Regum*, *Prophetas majores atque minores*, itemque *Pſalmos & Jobum* membranis exarata, quae etiam ad hunc usque diem lucem non adſpexerunt. Multo minus hinc ſegregandus liber rarisſimus & diu a Chriſtianis ſummo ſtudio quaeſitus, nec uspiam inventus, in charta tamen deſcriptus cui titulus: *Gale Raſaiia*, ſeu *detegens arcana.* De Auctore ejus lis eſt, uti ex laudato *Bartoloccio* (n) perſpici poteſt, qui hunc librum praecipua fidei (n) l. c. T. I. p. 726. & T. III. p. 75.
Chriſtianae capita tam clare demonſtrare affirmat, ut vix ex novo foedere majori perſpicuitate oſtendi queant. Nihil huc usque de hoc libro excuſum fuit, praeter exigua quaedam fragmenta in *Jalkut Reubheni* allata, quae cum hoc codice optime conveniunt. Edidit quidem JULIUS CONRADUS OTTO, qui a Judaeis ad Chriſtianorum caſtra tranſiit, & in Altorffina Hebr. linguae profeſſoris olim munus aliquandiu obivit, Noribergae A. MDCV in 4. ejusdem nominis librum; ſed ſpurium eſſe hunc foetum, orbis eruditus jamdudum agnovit. Ex libris Philoſophicis commemorandus eſt liber ABU AHMED IBN ABDALLA ALGAZIL titulum gerens: *Moſene Zedeck*, ſeu Ethica Arabice primum ſcripta deinde vero a R. ABRAHAMO BAR CHASDAI in Hebraicum ſermonem translata. Quae interpretatio apud nos reperitur nondum typis vulgata. Codicibus Hebraicis addi meretur Syriacus, magnae certe antiquitatis

in charta bombycina ſcriptus, qui *liturgias* continet, & Cl. WAGENSEILIUM poſſeſſorem olim habuit, itemque Armenicus *IV Evangelia* exhibens. Scriptus eſt in charta admodum eleganter, & ad codices Pfeifferianos pertinet. Ex *Arabicis* atque *Perſicis* indicio noſtro digni videntur codex maximae formae & admirandae prorſus elegantiae, partem Corani, nempe Cap. LXVII. LXX. usque ad LXXVII continens. Scriptus eſt juſſu ac ſumtu Regis *Chodabendae*, qui ſub finem ſeculi XVI Perſarum res moderatus eſt, uti praemiſſa docet praefatio, & regiam plane magnificentiam oſtentat. Charta enim, quae bombycina eſt, craſſitie membranam ſuperat,& latitudine cubitum, longitudine vero cubitum unum,cum dimidio aequat. Primae duae paginae tum varii generis coloribus,tum maxime auro nitidisſime pictae ſunt, nihilque aliud niſi haec verba inſcripta habent: *Eſt certe Coranus literis conſervatus veneratione digniſſimus. Ne tangant eum niſi puri. Dimiſſus eſt a Domino totius rerum univerſi.* Quae ſolennis Mohammedanorum formula etiam ad initium C. LXVII repetitur. Singulae paginae non plures quam quinque verſus inſcriptos habent, quorum alter literas auro ſcriptas atque atramento cinctas, alter e contra atramento expreſſas aureisque lineis circumdatas literas oſtendit. Donum eſt eximium JO.FRID. GLEDITSCHII,Bibliopolae hic loci famigeratiſſimi SimilemCorani codicem Soltaniae in mauſoleoSultaniCHODABENDAE ſe vidiſſe narrat ADAMUS OLEARIUS. (o) Cum hoc conjungi merentur alii codices, quorum alter textum totius Corani Arabicum, & Turcicam illius interpretationem ſingulis verſibus interjectam, vel in ipſis regionibus orientalibus admodum raram, alter ejusdem translationem Perſicam nitide ſcriptam,& Arabico textui adjectam, exhibet. Uterque ex Bibliotheca ANDR. ACOLUTHI, qui eorum jam publice mentionem fecit, (p) redemti ſunt. Coranum ſequatur *Sonna*, ſeu integra Mohammedanorum lex ſecundaria, ex dictis factisque Mohammedis collecta, ut ipſa libri lectio docet. Eam ABU ABDALLA

(o) v. Itiner. Perſ. p.m. 477.

(p) in Specim. Corani quadrilinguis Berol. 1701. emiſſo.

DALLA MOHAMMED IBN ABIL GASAN ISMAEL BOCHARI in lucem publicam protulit. Textus admodum accurate ſcriptus,&, ubicunque vocalium defectus difficultatis aliquid afferre lectori poterat, iisdem inſtructus eſt. Cum codice Africano, partem Sonnae continente, collatus multa ſaepius exhibuit, quæ in hoc plane deſiderabantur. Nulla unquam hujus operis pars typis impreſſa eſt, ſummo itaque in pretio habendus hic Codex, qui Bibliothecae Pfeifferianae debetur. Sonnam ob argumenti ſimilitudinem comitetur SOLIMAN AFENDI, ſcriptis admodum clari, *Doctrina Juris divini & humani* arabice ſcripta, cujus etiam liber de *Attributis divinis* nobis in promptu eſt. Inter libros Grammaticos eſt AZIZI GIRAIJAE liber, quem de totius Arabicae linguae natura conſcripſit, & in quinque partes diviſit, quarum prima nominum, altera verborum ſignificationes per ſubjectas voces Perſicas exponit, tertia de particulis, quarta de flexione nominum, & quinta de flexione verborum agit. Eum non in vulgus notum eſſe, ex eo colligimus, quod nec HERBELOTIUS, nec HOTTINGERUS in Bibliothecis ſuis orientalibus ejusdem mentionem faciant. Praeter hunc in noſtris manibus verſantur duo Codices *Caphiae*, hoc eſt, Grammaticae Arabicae ab ABU AMRU, *filio* OTHMAN, *filio* HAGJEB confectae, Romae A. MDXCII ſed arabice tantum in lucem emiſſae, quam ipſi Arabes plurimi faciunt; Itemque duo Commentarii in eandem Caphiam conſcripti, quorum alter ſatis prolixus ABDORRAHMANEM GJAMIUM auctorem habet, in altero vero auctoris nomen non eſt expreſſum. Grammaticorum & ſimul omnium Codicum Arabicorum turmam hac vice claudat *Giarumia*, Grammatica ab Arabibus magni aeſtimata, cujus exemplum charactere Africano ſcriptum eſt. Primum illa Romae A. MD XCII arabice, deinde per KIRSTENIUM Vratislaviae A. MDCX arabice & latine, ſed propter codicum inopiam admodum imperfecte, tandem vero longe melius per ERPENIUM Lugd. Bat. A. MDCXVII edita fuit. Autor illius habetur ABI ABDALLA MOHAM-

HAMMED *filius* DAVID IZZANHADIAE, qui etiam librum de *Attributis Divinis* conſcripſit. Inter libros *Perſicos* ſunt ſcriptum maxime decantatum, quod ANDR. du RYER gallice, FRIDER. OCHSENBACH germanice, ſed uterque admodum imperfecte; AD. OLEARIUS iterum germanice, ſed melius, & GEORG. GENTIUS perſice atque latine, ſuisque ſimul obſervationibus illuſtratum Amſtelodami A. MDCLI in lucem emiſit, nempe MUSLADINI SADI *Roſarium Politicum*, cujus duos codices posſidemus, ex quibus unus A. Hegirae DCCCCLXII hoc eſt Chriſti MDLXXXIV ſcriptus eſt. Praeter hunc librum posſidemus HAFIZ, unius ex principibus
(q) l. c. p. 624. Poëtarum Perſicorum, uti Olearius (q) docet, *carmina* pulcherrime ſcripta; nec non ABDORRAHMAN IBN AHMED GIAMII, celeberrimi Poëtae Perſici, qui A. Hegirae DCCC LXXXVIII, hoc eſt Chriſti MCCCCX diem obiiſſe dicitur, carmen Perſicum, de *amoribus Joſephi & Zoleikae*, cujus HERBELOTIUS in voce *Gjami* quoque meminit.

Superſunt adhuc multo plures Codices Orientales, quippe quorum numerus vix CC abſolvitur. Sed avocat nos ab iis *Occidentalis* clasſis, in qua familiam ducunt MSta Graeca, pauca quidem, attamen non contemnenda. Inter ea extant *S.* CHRYSOSTOMI *Homiliae in Geneſin* a cap. XIV usque ad C. XXXIX in membranaceo codice, bonae utique notae & undecimo ſeculo forte attribuendo, deſcriptae. Uno vel duobus ſeculis antiquiora exiſtimes, (ſi Celeberrimi MONFAUCO-
(r) Lib. IV. C. 3. p. 277. ſeqq. NII in *Palaeographia Graeca* (r) adductis ſpeciminibus ſtandum) *Menologia* duo, quorum alterum in membrana formae quadratae exaratum eſt, & *Sanctorum* a menſe Martio usque ad finem menſis Auguſti *Vitas* conciſo ſtylo expoſitas complectitur, alterum pariter membranaceum volubiliori calamo, ſed copioſiori ſtylo expreſſas continet Vitas aliquot Sanctorum menſis Decembris, nempe *S. Clementis*, *SS. Barbarae & Julianae*, *S. Nicolai*, *S. Ambroſii*, *S. Annae*, *SS. Hermogenis* atque *Eugraphi*,

graphi, *S. Danielis Stylitae* & *S. Spyridonis*, &, quam COTELERIUS e membranis Colbertinis edidit, Vitam *S. Sabae*. Tres hi Codices, cum octo aliis, tam in pergamena, quam in bombycina charta ſcriptis JO. PHILIPPI KUSTNERI & JO. GEORGII SIBERI, Senatorum dignisſimorum, eximio erga hanc Bibliothecam affectui debentur. Qui vero mox inſequitur Codex chartaceus, recentioris aevi eſt, & S. ATHANASII *Expoſitionem in Pſalmos*, e codice Bibliothecae Auguſtanae ab ELIA EHINGERO, Rectore iſtius Gymnaſii, transſumtam exhibet. Munus fuit ſupremo ſacrorum in Saxonia quondam Praeſuli D. MATTIAE HOE ab HOHENEGG A. MDCXXX miſſum. E profanis ſcriptoribus elegantisſimo literarum ductu mirifice ſe commendat Codex bombycinus, in quo HERONIS *Alexandrini Pneumaticorum libri* II ſcripti apparent. Differunt illa in plurimis a Pariſina editione A. MDCXCVIII, aliamque capitum diſtinctionem, alias etiam vaſorum inſtrumentorumque formas adpictas oſtendunt. Ejusdem materiae, ſed multo vetuſtioris ſcripturae eſt codex, qui *Sophoclis Tragoedias* tres priores, *Ajacem*, *Electram* atque *Oedipum*, cum ſcholiis marginalibus & interlinearibus ineditis aſſervat. Huic proxima GENESII *Hiſtoria Rerum* ab initio Leonis Armeni Imp. usque ad exceſſum Baſilii Macedonis geſtarum necdum impreſſa, quam JO. ANDR. BOSIUS, patriae noſtrae inſigne decus, e membranis Bibliothecae Paulinae manu ſua deſcripſit, cui etiam TH. REINESIUS, elegantioris literaturae ſtator quondam & vindex, varias emendationes & conjecturas ad marginem allevit, magno uſui futuras, ſi quis eam, quod enixe vovemus, publicae luci tradere vellet. Manuſcripti loco habenda erit ARSENII, *Archi Ep. Monembaſiae*, collectio Apophthegmatum Romae in membrana perquam nitide excuſa, quippe cui laudatus Reineſius innumerabiles notas adſcripſit, fontes, unde ſua hauſerit Arſenius, acutisſime indicans, nec pauca emendans. His merito jungimus quorundam Autorum e graeco in latinum ſermonem translationes

D

tiones, inter quas XENOPHONTIS *de dictis & factis Socratis* haud indoctum prodit interpretem. STRABONIS versio integra non est, sed a libro XI demum usque ad finem pergit. Pulchre est descripta, nec minus illa quam de PLUTARCHI Opusculis aliquot JOANNES *Pannonius*, postea *Ep. Quinque Eccles.* & quidem manu sua dedit. Non idem affirmari potest de PROCLI *Commentario in Parmenidem Platonis* in VII libros diviso, qui tamen anecdotis sociandus, ideoque pretio suo haud indignus. Ad *Latinos* codices quod spectat illorum magna nobis suppetit copia, atque inter eos excellit *Biblicus*, in holoserico rubro compactus, & ora deaurata resplendens, munus egregium BENJAMINI JACOBI, JCti & Praetoris hujus urbis celebratissimi. Membranae ac scriptionis venustas mira in eo deprehenditur, nec is aetate caret, ut pote quam ad A. MCCLXXIII referre potest. Alter ab hoc tam minutis literis est exaratus, ut aciem oculorum illae hebetent. Veteri Testamento subjectum apparet, sed longe alia scriptura expressum, *morale somnium Pharaonis ad Theobaldum, Navarrae Regem, Campaniae ac Briae Comitem Palatinum*, quod WAGENSEILIUS, e cujus Bibliotheca ad nos transiit, jamjam evulgavit. Tertius tenuissimis membranis ac constantissimo literarum ductu est contextus, initialibusque elementis pulchre exornatus. Istud quoque habet praecipui, ut stemma Christi genealogicum LUTHERI manu designatum, in fronte gerat praefixum, atque ab ipsius filio JOANNE ERNESTO, Illustriss. Celsissimoque Principi Dn. AUGUSTO, Duci Saxoniae, postea Electori, tum temporis Postulato Administratori Episcopatus Numburgensis, in subjectissimi animi signum oblatum fuerit. In praesenti vero MAURIT. GEORG. WEIDMANNUS, Bibliopola non incelebris, ad quem hic Codex justo titulo transmigravit, tesseram eum esse voluit enixae suae in hanc Bibliothecam voluntatis. Haud minoris momenti habenda sunt S. AUGUSTINI Operum Volumina nonnulla membranacea, recentiore licet manu effícta, inter quae *Opus* ejus

de

de Civitate Dei & integritate ſua,& lectionis facilitate,oppido commendari oportet. Adeſt quoque EUGEPII, *Abb. Africani,Excerptorum e S. Auguſtini ſcriptis* Liber, PROBAE cuidam dedicatus, quem JO. HEROLD Baſileae A. MDXLII, Roberti Winteri typis,deſcribi fecit. Noſter autem Codex, qui membraneus, & multae certe aetatis eſt, editum exemplar duobus capitibus,videlicet de *Origine vel errore haereſis Donatiſtarum*, ex libro ejus de haereſibus, & *de animae quaeſtione* ex Epiſtola ad Optatum deſumtis, ſuperare videtur. De LACTANTII Operibus, in charta ſcriptis, literisque initialibus obryzo fulgentibus, de CASSIODORI *Expoſitione in Pſalmos*, de GREGORII *Homiliis, Moralibus in Jobum, Comment. in Ezechielem*, HAYMONIS *Explicatione Epiſtolarum D. Pauli*, de *Collectionibus Canonum, Epiſtolis Pontificum, Martyrologiis, Ritualibus* ac *Liturgicis*, aliisque ſcriptis *Eccleſiaſticis* jam nihil urgemus, ſed tempeſtiviori examini eadem reſervamus. Acquieſcimus potius in rebus patriae, *Statutis*, ſc. ſeu *Conſtitutionibus Canonicorum Regularium Ordinis S. Auguſtini, S. Thomae in Liptzk, a Joanne Mersburgenſi Epiſcopo* A. MCCCCXLIV confirmatis, quae archetypon quoddam jure venditari poſſunt.

E profanis autoribus primas ſane deferimus Principi Hiſtoriae Romanae, T. LIVIO, cujus *Decades* hic in membrana, non quidem nimis antiqua, ſed legibili ſatis manu perſcriptae exſtant. Literas primas auro ac figuris, pro aetatis, qua effictae ſunt, modulo fulgidas oſtendunt, inque L. XL & verbis orationis Demetrii: *imponerent Macedoniae Regem*, finiunt. OVIDII, VIRGILII, HORATII, LUCANI, SILII ITALICI, POMP. MELAE, STRABI, elegantiſſima exemplaria membranacea,in ſcrinia noſtra quoque conceſſerunt. POMP. FESTUS & M. TERENTIUS VARRO *de Lingua Latina*, uno eodemque volumine juncti papyraceo, uberrimam meſſem ſuppeditabunt variarum lectionum,qui novam forte editionem eorum moliturus ſit. COLUMELLA *de Re ruſtica* in

 charta

charta non minus est descriptus, ac recentioris aetatis; at antiquitati quod decedit, characteris nitore abunde pensat. Anecdotorum catervam augent *Glossae latinae in* MARTIANUM CAPELLAM membranaceae, in principio tamen uno folio truncatae, quae, num eaedem censeri debeant cum iis, quas LABBEUS (s) citat, vel sub nomine *expositionis* SCOTI *Erigenae* laudat, tuto hariolari non licet. Id liquido satis constat, Scholiasten ibi nobis sisti, & Mythologia antiqua, & Philosophorum veterum placitis haud proletarie imbutum. Hisce jungendum HONORII, *Augustodunensis Philosophi*, opus Philosophicum, *Clavis Physicae* inscriptum, cujus tamen foliorum quorundam mutilationem non immerito dolemus. E Cl. PUTEANI Codicibus transscriptos quoque tenemus *Autores rei agrimensoriae*, diversos plurimis in locis ab iis, quales RIGALTIUS & GOESIUS publicae luci exposuere, sicuti in hoc manipulo & inediti quidam, EPAPHRODITUS, VETRUBIUS RUFUS, NIPSUS, & HYGINUS *Gromaticus* nomina sua profitentur. Ex eodem puteo haustae sunt *Emendationes ad Porphyrionem*, HORATII Commentatorem doctissimae, dignae sane, quae in vulgus mittantur.

(s) Biblioth. MSS. p. 45. & 306.

Sed aurem vellicant *Historicae Antiquitates*, quarum monumenta praestantissima, & fidei plenissima in tabulariis nostris custodimus. Antesignani hic locum obtinet famosum illud *Chronicon Schwartzahense*, seu *Schwartzheimense*, membranae satis distincte inaratum, quale etiam in celebri Guelpherbytana Bibliotheca asservari, atque in Jenensi quoque bis latere, nos amica manus docuit. Enarrat autem hic noster Codex Historiam rerum, a PROCA Albanorum Rege, usque ad A. C. MCXXVI in orbe gestarum, pluraque etiam & correctiora & meliora suggerit CONRADI, *Vrsbergensis Abbatis*, Chronico, quod inde excerptum esse constat. Sequitur JO. WILHELMI *de* ARNSTEIN, *Clerici Herbipolensis*, *Compendium Chronicorum* ab orbe condito ad A. C. MCCCLXXX,

quo

quo CAROLUM IV. Imp. obiisse meminit, perductum. Chartaceus hic Codex, multaque alia non vilipendenda recondit. His adjungendi PETRI de VINEIS, Aulici illius infelicissimi, *Epistolarum Libri VI*, partim in charta, partim in membrana conscripti. In calce accedunt URBANI & BONIFACII, Pontificum *Epistolae*, itemque *Conquestio de miseria ejus*, quae in impressis haud inveniuntur. JACOBI de VITRIACO *Historia Hierosolymitana*, satis quidem vulgata est, at quae annexa illi *Magistri* THADAEI, *Civis Neapolitani*, *Historia de desolatione & conculcatione Civitatis Acron & totius terrae sanctae* A. MCCXCI in civitate Messana composita, Clariss. WAGENSEILIO, qui hunc Codicem possedit, reliquiarum hujusmodi collectoribus incognita fuisse putatur. *Origo & Genealogia Principum Clivensium Ursinorum, virtute maxima semper florentium*, uti inscriptio operis se habet, latine prolata est ad A.C. MCCCLX; reliqua pars vernaculo sermone continuata, at imperfecta relicta. Insignia gentilitia, vivis coloribus picta, passim ostendit, atque cum multis aliis donis Excellentiss. Dn. QV. SEPTIM. FLOR. RIVINI, JCti summi, ac Civitatis hujus Proconsulis amplissimi, optimeque meriti, favorem erga Bibliothecam nostram plane egregium testatur. Parem quoque benevolum declaravit affectum, vel cum in lecto haereret emortuali, Vir spectatae eruditionis & virtutis, LEONHARTUS BAUDISIUS, JCtus excellens, ac Praetor hujus urbis, quamdiu vixit, longe merentissimus, dum abavi sui, LEONHARTI KRENTZHEIMII, quem, amicitia cum PEUCERO, PIERIOQUE contracta, apud Lignicenses Duces, quorum res Ecclesiasticas summa cum dignitatis praecellentia moderabatur, maxime fatali odio oneravit, in temporum vero calculo rite formando experientissimum judicavit arbitrum docta illa aetas, *Opus Chronologicum* autographum, VII voluminibus eleganter compactum, at X libris distributum, scriniis nostris perquam liberaliter intulit. Chronologiam illud univer-

ſalem ab origine mundi usque ad A. C. MDXCVI deductam exhibet, cujus nucem quaſi Germanica lingua ipſe KRENTZHEIMIUS Görlicii A. MDLXXVI prodire voluit; multo uberiorem tamen Hiſtoriae tam Civilis quam Eccleſiaſticae apparatum in hoc autographo offendas, unde plurima in rebus iſtius ſeculi, alibi haud facile obvia, nec ab ullo forte ſcriptorum conſignata, petere liceat.

Inter Codices MSStos, *Germanica* lingua exaratos, atque haud vilioris pretii, quam praecedentes aeſtimandos, & mole & magnitudine ſua excellit *Liber Biblicus*, *Pentateuchi*, *librorum* item *Joſuae*, *Judicum*, *Ruth*, *Samuelis*, & *Regum* antiquisſimam, juxta Vulgatam latinam tamen adornatam, verſionem continens. Codex eſt membranaceus, diſtincto & grandiuſculo charactere ſcriptus, atque picturis pro barbari iſtius aevi genio illuſtratus. Cui jungendum erit *Evangeliſtarium*, a STEPHANO quodam, dicto *der Pfolnchover*, uti in calce notata ſubſcriptio docet, A. MCCCXXVII vigilia S. Laurentii confectum, in quo multas patrii idiomatis ex medio aevo reliquias detegent harum rerum curioſi. Paulo antiquius illo habendum eſt Poëma ſatis prolixum, cui titulus *Curſor*, ſeu *der Renner* impoſitus, quodque HUGO de TRIMBERG, ut abuſus atque vitia ſeculi ſui, in ſingulis vitae generibus occurrentia, ſale perfricaret, A. MCCC compoſuiſſe dicitur. (ſ) Editum jam fuit A. MDXL in fol. Noſter vero hic codex, qui papyraceus, A. MCCCCXIX die Dominica ante Feſtum Pauli Confeſſoris ſcriptus apparet, pluribusque figuris diverſicoloribus lepidisſimis, pro iſtius aetatis modulo, diſtinguitur. Haud deterioris conditionis, licet ſeverioris argumenti, ſunt aeſtimanda tot *Juris Provincialis*, *Feudalis & Municipalis Saxonici* volumina, cum glosſis ſuis ſub initium vel medium ſeculi XV in papyro conſcripta, e quibus haud proletaria, in Jurisprudentia domeſtica uſum allatura eruas. Difficillimae lecturae eſt *Monachi Pirnenſis Onomaſticon Hiſtoricum*, ſecundum

(ſ) v. MORHOF. de Germ. Lingua p. 351.

Al-

Alphabeti ſeriem A. MDXXIX contextum, ac Sereniſſ. Principi GEORGIO, Saxoniae Duci, ut praefatio docet, inſcriptum. Codex ipſe, quem poſsidemus, chartaceus eſt & avtographus Autoris exiſtimatur. Quis vero ille fuerit, inter GEO. FABRICIUM atque PETR. ALBINUM, (t) patriarum antiquitatum ſcrutatores ac vindices felicisſimos, non ſatis convenit. Ille enim MATTHAEUM SARTORIUM, hic JOANNEM LINDNERUM eum vocat. In hoc concordant, Monachum fuiſſe Dominicanae familiae, Pirnae commorantis, valde induſtrium, qui e plurimis Chronicis, Commentariis, aliisque tam noſtrarum quam exterarum regionum monumentis literariis, Regum, Principum, Perſonarum ac Familiarum illuſtrium vitas & res geſtas; Regnorum item, Provinciarum, Urbium, Caſtrorum, Coenobiorum &c. origines ac vices miro labore ac diligentia, ſed impari judicio, juxta literarum numerum conſignaverit. Uterque etiam, multa omnino in hac farragine reperiri ab aliis non memorata vel praetermiſſa, ſibique in concinnandis operibus ſuis ingentem praebuiſſe uſum, haud disſimulat. Apographa hujus libri olim extitiſſe in Bibliotheca Electorali Dresdenſi, nec non in Paulina & Senatoria Zwiccavienſi, quae jam, incertum quo fato, ibi deſiderentur, a viro harum rerum callentisſimo compertum habemus, qui & noſtrum codicem, cum in bello tricennali urbs Pirna ab hoſtibus diriperetur, vix interitum effugere potuiſſe ſimul affirmat. Merito igitur gaudemus de acquiſito iſto cimelio, nec minus fortunas noſtras laudamus, quod alia adhuc nondum impreſſa ſcripta hiſtorica nobis obvenerint. Inter illa eminent JO. AVENTINI, Clarisſimi viri, & quo nemo melius de antiquitatibus Germanicis meritus eſt, opuſcula vernaculo ſermone texta, Libellus ſc. de *origine Urbis Ratisbonae*, de *veterum Romanorum diſciplina militari atque expeditionibus Chriſtianorum Saracenicis*, & de *cauſis Turcicae potentiae*. Prior horum A. MDXXXII d. XI Apr. in Comitiis Reginoburgicis CAROLO V Caeſare, ſemper

(n) v. Chron. Provinc. Miſn. p. 344.

per Augusto, & FERDINANDO Rom. Rege praesentibus; posteriores duo A. MDXXIX ab ipso confecti indicantur. Succedat DAVIDIS WOLLEBERI, *Schorndorffensis, Historia & Chronica Principatus Wurtenbergici* ab A. C. DCCCXLIII usque ad A. C. MDLXXXVIII deducta atque Ampliss. Senatui urbis Imperialis Noribergae dedicata. Opus dixeris multa cum cura, nec minori cum judició elaboratum atque expolitum, in quo praeter Comitum ac Ducum Wurtenbergensium historiam & vetustissimorum Principatuum, Comitatuum & Dynastiarum *Teccae, Urslingae, Sueviae, Allemanniae, Tubingae, Vraci, Neuffiae, Herrnbergae, Pfulingae, Calvae, &c.* antiquitates eruderantur, atque in lucem protrahuntur. Totum interstinctum est armis gentilitiis, heraldico more, & pulcherrime quidem depictis: dignissimum sane, quod in patriae historiae studiosorum gratiam typis exscribatur. Latus ejus claudit ANTONII HATTSTEINII, *Designatio Genealogica Stemmatis Comitum Hanoviensium*, ab A. MCCCCXXIX usque ad A. MDLXXXIX, quae tamen paulo concisior est, & nudo fere tantum nominum utriusque sexus Comitum indicio defungitur. Adsunt & bina exemplaria *Chronicorum Noribergensium* accuratissime scriptorum, itemque haud pauca volumina res *Saxonicas, Marchicas, Magdeburgicas, Halberstadienses, Mansfeldenses, Thuringicas*, quin & *patrias* mirifice illustrantia, quae tamen, prolixitatis nimiae vitandae causa, in scenam jam producere haud vacat.

Unicum adhuc verbum adiiciamus de MStis *Hispanicis*, Wagenseilianae collectionis gemmis. Ex iis laudare par est *Chronicon Regum Hispaniae* a VEREMUNDO III usque ad ALPHONSUM X pertextum. Codex est membraneus ac robustissimae compacturae. Papyracei sunt duo alii, quorum alter *Doctrinal de los Cavalleros*, seu *Farraginem Legum Ordinis Equestris*, quatuor libris distinctum, alter *Seneae Epistolarum* translationem continet. Plus raritatis habet *Fororum* seu *Legum regni*

RegniValentiae a JACOBO f. JAIMO *Magno* A. MCCXXXIX promulgatarum collectio, quam praestabiliorem reddunt adjecti *Fori Novi* f. ALPHONSI III. R. leges A. MCCLXXXIX sancitae, de quibus oculatissimus harum rerum indagator, GERARD. ERNEST. de FRANKENAU in *Themate Hispana* (t) consuli meretur. Codex noster partim e membrana, partim e charta bombycina constat, & antiquitatis notas plurimas ostendit. De *Italicis* ac *Gallicis* Codicibus, jam nolumus esse solliciti, sed commodiori tempori illos potius assignamus.

(t) Sect. X. §. 1. seqq.

Splendidiorem vero huic penso coronidem imponere haud possumus, quam *Diplomatum* atque *Instrumentorum* membranaceorum, quae scrinia nostra ornant, indicio. Ut ab hac etiam parte beati simus, effecit Magnifici, patriaeque suae amantissimi Consulis, ADRIANI STEGERI, cujus memoriam & collaudant exteri, & reverenter nunquam non habebit civitas nostra, propensissimus, multisque aliis modis nobis cognitus in hanc Bibliothecam affectus. Triginta itaque & unum hic cernas Pontificum, Imperatorum, Episcoporum, Principum, Abbatum, Nobiliumque Diplomata, Praecepta, Chartas &c. in membrana probe exarata, atque bullis & sigillis suis maximam partem munita, antiquitate sua veneranda, cum horum aliqua ad finem undecimi, principiumque subsequentis seculi ascendant. Pretium adhuc auget vetustissimus & vere Carolingicus, qui in primis lineis saepe occurrit, longiusculus literarum ductus, simillimus ei, qualem JO. MABILLONIUS in incomparabili opere *de Arte Diplomatica* (u) exhibuit. Respiciunt autem illa potissimum res *Martisburgenses*, *Numburgenses*, *Pegavienses*, *Monasterii Montis Sereni*, aliorumque locorum, qui in vicinia sunt siti, adeoque multum lucis antiquitatum patriarum satagentibus foenerare possunt.

(u) L. V. Tab. 26. seq.

Ordo rerum nos jam deducit ad *Numophylacium*, cujus corticem supra, in principio hujus discursus, delineatum dedimus, opus itaque ut nucis hic non simus immemores. Tam-

 etsi

etsi enim opulentissimis atque instructissimis illis, quae, non dicam, in exteris regionibus, sed in Germania tantum nostra habentur, aequiparari id neutiquam possit; quovis tamen pignore certare ausim, quamplurimos hic ex omni metallo inveniri numos, & argumenti, & inscriptionis & artis excellentia rarissimis adnumerandos. Debentur ii indefesso ardori multorumque annorum curae atque investigationi Clariss. Virorum paris, HEINRICI MEYERI, necnon CHRISTOPH. DAN. FINDEKELLERI, quorum integrae collectiones, haud medicocri pretio coemtae, egregia statim initia copiis hisce parandis suppeditarunt. Accessere quotidie nova supplementa, tam viritim, quam manipulatim conscripta, quibus tandem quinque millium veteranorum, & Græcorum, & Romanorum, ac horum quidem in Consulares atque Imperatorios divisus exercitus comparari potuit. Ex aureis, quorum numerus ad centum & quadraginta excrevit, memorabiles maxime sunt duo *Philippi*, cum bigis in aversa parte, insigni arte percussi, quibus e Romanis jungendi *Jul. Cæsaris* numus, qui caput ipsius in uno latere additis verbis: IULIUS CAES DICT PERPETVO, in altero Apollinem cum lyra, sedentem ante pilam, in quam clypeus cum galea armisque reclinat, addito flore repraesentat: item *Antoniae*, *Drusi Germanici* conjugis, qui pariter caput ejus & verba: ANTONIA AVGVSTA in anteriore facie, in posteriore vero duas taedas s. faces erectas, corolla junctas, cum inscriptione: SACERDOS DIVI AVGVSTI exhibet, numus utique in auro rarissimus. Tum *Macrinus* Imp. cum *Diadumeniano* filio uno eodemque numo expressus: Porro duo *Postumi*, quorum alter imaginem Augusti cum epigrapha: POSTVMVS PIVS AVG templumque in aversa facie, cujus medio Victoria, vel alia Dea quaedam, novo charactere profunde impressa est, additis literis PM TRP VI COS III PP ostendit; Alter, *Postumorum*, Patris & filii jugata capita verbaque: POSTVMVS.

MVS PIVS FELIX AVG in uno quidem latere, in altero binas figuras muliebres pectore tenus, unam alatam palmam tenentem, alteram brachio exerto sertum monstrantem, Pacis & Victoriae forte emblemata, cum verbis: FELICITAS AUG. præ se fert. Argenteos atque aereos antiquos, utut multis rarioribus quoque stipatos, missos jam facimus. Est nobis pariter series *Imperatorum Occidentis*, ex argento inprimis, a CAROLO *M.* usque ad JOSEPHUM gloriosiss. memoriæ continuata, & tantum post FRIDERICUM II atque CAROLUM IV paululum interrupta. Est quoque *Pontificum* Romanorum series, inter quos HADRIANI I & LEONIS III denarii, omnium antiquissimi. *Bracteatorum* optimae notae, tum aliorum medii aevi numorum ingens nobis etiam est multitudo, de quibus alia occasione plura proferre licebit. Nec ignoramus *Asiaticæ* monetae diversas species, quas singulas hic proponere nimis longum foret. Ex *Arabicis* .quorum duodecim, tum aureos, tum argenteos, elegantissimo charactere, & Cufico partim signatos possidemus, antiquissimos arbitramur duos argenteos, quorum priorem cudendum curavit ABUL ABBAS, primus Chalifa e Familia Abbasidarum, qui A. Hegirae CXXXV hoc est, juxta Christianorum aeram DCCLVII ELMACINO (x) obiisse dicitur. Illius una pars inscriptam habet solennem Mohammedanorum formulam; *Non est Deus nisi unus, qui nullum habet socium.* Altera vero: *Abul Abbas Princeps fidelium.* Secundum fieri fecit ALMUTAMID ALALLA, Abbasidarum decimus quintus, qui, referente eodem Elmacino (y) A. Hegirae CCLXXXIX, h. e. Christi DCCCCI e vita decessit. Epigraphen habet una ex parte formulam Mohammedanorum modo indicatam; quae in altera continuatur, ubi & nomen Chalifae exprimitur hoc modo: *Mohammed est Legatus Dei. Almutamid Alalla.* Restant adhuc recentiora Numismata, in singulis Europae regnis ac provinciis a tribus & amplius seculis percussa, quorum

(x) Histor. Sarac p. 94 ed. Erpen.

(y) l. cit. p. 175.

rum magna vis, tum aere redempta, tum plurimorum Illustrium atque Nobilissimorum Virorum liberalitate huc confluxit. Sed illis pro dignitate explicandis plures commentarii non sufficerent. Quo minus autem numophylacium nostrum plane deseramus, faciunt imagines ac signa quaedam fusilia, hic simul reposita, faberrime sane efficta. Inter ea *Serapidis* & *Mercurii* sigilla, tum *Genii* amphoram tenentis, ac *Sacerdotis*, cum patera libatoria, icones inprimis delectant. Proxime visitur As elegans veterrimus, triente aliisque minoribus partibus stipatus. Omnium vero maxima copia prostat *Vasorum sepulchralium*, *Urnarumque* demortuorum cineribus asservandis destinatarum congeries, tanto jucundior gratiorque visu, quanto certior moris antiqui vel in nostris quoque regionibus cadavera comburendi testis est. Omnia enim, si pauca forte exceperis, in agris vicinis Ileburgensi & Brausvigensi fuere effossa, cineribus ossibusque repleta. Quaedam ansas habent & interstitia & strias, quaedam vero illis destituuntur. Nonnulla supellectilis aliquid, acus, fibulas, cultros, annulos &c. puta, in cavitate continuere sua viridi colore undiquaque obductum. Quin & maxime notanda, aviculae ficulneae, in uno pede stantis, figura, inter duos lateres prope hujusmodi urnam quandam reperta. Quid monstri eadem alat, nostrum non est divinare. Si quid tamen conjecturis dandum, Isidis aviculam eam interpretaremur, praeeunte hic nobis KIRCHERO; (z) maxime cum Isidem a Germanis cultam fuisse gravissimus autor sit TACITUS (a) & hujusmodi etiam icuncula in Ægyptiorum feretris frequentissime conspiciatur, quemadmodum & in inferiori parte loculi, qui Mumiam nostram recludit, talis figura exsculpta apparet. *Mumiae* hujus dum mentionem facimus, non possumus, quin Excellentiss. Donatoris ejus, SAMUEL FRIDERICI RAPPOLDI, Potentiss. Poloniarum Regi quondam a Consiliis Camerae, judicium omnibus laudibus prosequamur, quod pretiosissimo hoc peregri-

(z) in Oedipo Ægypt. T. III. p. 129. sequ.
(a) de Mor. Germ. §. 9.

grinae antiquitatis thesauro Bibliothecam nostram dotare voluit. Omnium illam, quas quidem videre contigit, maximam arbitramur juxta atque elegantissimam. Tres cubitos quippe longa est,& duos quadrantes cum dimidio lata, arundini marinae imposita, & si foramen,quod infra collum cernitur,excipias, integerrime servata. Fasciis a pectore usque ad pedes involuta, & asphalto fragantissimis aromatibus intermixto tota oblinita cernitur, ac propter uberum protuberantiam sexum foemininum præ se fert. Integumentum, seu exterior ejus amictus e lino & papyro arctissime conglutinato constat, in quo plurimae antiquissimae figurae hieroglyphicae, quas totius Mythologiae Ægyptiacae mysteria pandere dixerit Kirchero similis quidam, rubro,aureo, flavo, coeruleo ac viridi colore pulchre variegato pictae deprehenduntur. Feretrum vero ipsum, quod omnia ambit,ex asseribus ligni Sassafras excisum est,ejusque infima pars adeo lata, ut illi,si Mumia erigi deberet,tanquam basi commode inniti posset. Unico verbo ut plura complectar, munus est omnibus raritatis numeris absolutissimum.

Superest adhuc amplissima illa rerum,qua *Naturalium*, qua *Artificialium*,hic concinne repositarum ubertas,quam tamen pro cujusque pretio ac dignitate explicare difficillimi pensi foret. Videas hic præcipue Magnifici Viri, PAULI WAGNERI, ICti excellentissimi, & Consularibus fascibus, quos in hac civitate multoties & summo cum applausu gessit, celeberrimi, jam p. m. splendidissimum monumentum. Octodecim nempe praegrandia volumina, *Tabularum* a præstantissimis artificibus, quos superior aetas, & haec nostra tulit, *aeri incisarum*, in quibus colligendis atque ordinandis non mediocres pecunias & complures annos impenderat Vir laudatissimus. Quos tamen ille Thesauros,potiorem Bibliothecae hujus multis a se jam beneficiis affectae, quam propriae voluptatis rationem habens,tum suo, tum liberorum suorum nomine,inter quos GOTTFRIDUS WA-

GNERUS, Senator atque Ædilis prudentisſimus, beneque merentisſimus, iisdem veſtigiis glorioſis ſtrenue inſiſtit, prioribus accumulavit. Videas porro JOH. JACOBI KAESII, Curſus publici quondam Magiſtri ſupremi atque Aedilis ſpectatiſſimi, donarium, *Cornu* ſc. *Monocerotis* marini perquam elegans, longitudine quatuor ulnas ſuperans, ac caelatura figurarum humanarum, variis arborum ramis inſidentium admirandum. Videas denique adeo largam uberemque rerum *mineralium*, *foſſilium*, *conchyliorum*, *arte praeparatorum*, quin & *inſtrumentorum ad Matheſeos ſtudium* pertinentium meſſem atque fœturam, ut dubius haereas, quid magis mireris: utrum earum amplitudinem ac praeſtantiam, an vero tot Illuſtrium Clariſſimorumque donatorum, quorum nomina chartae anguſtia non capit, nos autem gratiſſimo animo ſemper exoſculabimur, virtutem egregiam ac ſine exemplo munificentiam.

At vero tot praeſtantiſſimis, quae huc usque memoravimus, ingenii, antiquitatis, artisque monumentis ornata vix conſpiceretur Bibliotheca noſtra, niſi ejusdem & conſervandae, & amplificandae curam in Virum Magnificum atque Excellentisſimum, GOTTFRIDUM GRAEVIUM, Conſulem hujus Reipubl. longe meritisſimum provida Patrum ſollicitudo contuliſſet. Qui cum ad praeclaram rerum civilium peritiam, & omnis generis eruditionem, ſingulare atque immenſum rei literariae promovendae ſtudium adjunxiſſet, omnem ſuam operam, omne, quod a gravioribus negotiis reſtabat, temporis ſpatium in eo collocavit, ut libris, tum typis impresſis, tum calamo exaratis, aliisque rebus ex omnibus fere angulis terrarum conquiſitis, poſteritatis commodo proſpiceret & Bibliothecae decus augeret. Quamobrem ab omnibus, qui & nunc luce fruuntur, & ſero poſt nos venturi ſunt, literarum amatoribus, non minores, quam Fratri ejus celeberrimo, qui Belgium totumque Orbem eruditum ſcriptis doctisſimis illuſtravit, ac immortales ei gra-

gratiae debentur, quas etiam publico nomine ipsi lubenter ac devinctissimo studio exsolvimus.

Nunc ubi Bibliothecam suam ita perfectam atque exornatam, Amplissimus SENATUS, & qui fasces huc usque maximo cum reipubl. commodo tenet Magnif. CONSUL, animadvertit, ut omnium oculis cum fructu exponi posset, alienum ab officio suo fore arbitrati sunt, si thesaurum tam egregium, tanto judicio, tantis laboribus atque sumtibus collectum, non secus ac Rhodii suum Abaton, sibi tantum servarent, & quosvis alios ab illius aditu arcerent. Ut igitur, quam antea in templis scholisque instaurandis, & in sacro Dei cultu amplia do industriam Magnificus PLAZIUS adhibuerat, eandem quoque in artium optimarum studiis hoc modo sublevandis ostenderet; non prius quievit, quam Bibliothecam, sua etiam liberalitate auctam, cum fidis atque modestis Musarum cultoribus communicari, unanimi consensu, Patres decernerent, adeoque unum illud, quod ad urbis elegantissimae honorem adhuc deesse videbatur, summa cum laude adjunxit, ac Consulatum suum, memorabili hoc facto, velut obsignavit. Illius virtutis aemuli, AEDILES Nobilissimi nihil praetermisere, quod ad ornandam variis structuris Bibliothecam, & salutare Senatus consultum celerius exequendum maxime pertineret.

Quod igitur felix, faustumque atque universo literato orbi proficuum sit, venit jam tempus aperiendae Bibliothecæ prudentissima Patrum sententia destinatum. Adeste ergo, quorum res jam agitur, Bonae Mentis Cultores, adeste qui studiorum gratia hic commoramini, & in spem patriae adolescitis, Nobilissimi Juvenes, adeste fruituri, singulis hebdomadibus, Mercurii & Saturni diebus, hora secunda hac, quae vobis liberaliter offertur, benevolentia, & si me ante convenientes nomina vestra professi fueritis, quaecunque vobis humanitatis officia pollicemini. DEO vero TER OPTIMO MAXIMO, cujus propitiae in nos voluntati

cun-

cuncta tribuimus, omnia ad Sanctissimi Nominis sui gloriam convertat, idque praestet, ut Bibliotheca, quam Spectabilis ORDO huc usque, non secus ac filiam, tenerrimo affectu prosecutus est, sollicitequc fovit, ita crescat ac viribus augeatur, ut liberalissimi Nominis GROSSIANI mensuram impleat, & nos ex illo non vanum omen captasse videamur. P. P. Lipsiae Prid. Nonar. Augusti A. R. S. MDCCXI.

